

OPENDOEK

MAGAZINE

voor mensen met passie voor theater

FEIT OF FICTIE?

**KAN ARTIFICIËLE
INTELLIGENTIE
JE VOORSTELLING
BETER MAKEN?**

**DE GRENZEN
OPZOEKEN MET
BAD VAN MARIE**

**EEN LIEFDESBRIEF
AAN DE KINDERKUNSTEN**

INHOUD

- 3 Edito
- 11 Column
- 12 Pleidooi
- 17 De Souffleurs
- 26 Dia/loog
- 29 Repertoire
- 31 Cast & Crew

- 4 **De Muze: Bad van Marie**
Tussen feit en fictie: wanneer de code van het theater wegvalt
- 8 **7 manieren om artificiële intelligentie in te zetten voor je volgende voorstelling**
"There's an AI for that!"
- 14 **Kunstenaars in de coulissen**
De maskermaker
- 18 **Splitscreen**
'De luchtballon'
- 20 **Hoera voor de grootsheid van de kleine theaterganger!**
Een liefdesbrief aan de kinderkunsten en kunstig kind zijn
- 22 **A play within a play within a play within a play**
Over meta-theater: Een frisse kijk op theater
- 24 **Wist je dat?**
Wanneer de grens tussen fictie en realiteit vervaagt
- 28 **Wanneer theater je gezinsleven kleurt**
Koppels en ouders en kinderen over de scène delen

4

14

20

28

**OPEN
DOEK**
PASSIE VOOR
THEATER

COLOFON:

Redactieadres: OPENDOEK – Italiëlei 6, 2000 Antwerpen
Tel. 03 222 40 90 – redactie@opendoek.be – www.opendoek.be
Directeur OPENDOEK: Joke Quaghebeur
Eindredactie en coördinatie:
Arno Van Den Brulle & Stefaan Deleecq
Hoofdredactie: Mathieu Lonbois
Verantwoordelijke uitgever: Joke Quaghebeur
p/a OPENDOEK, Italiëlei 6, 2000 Antwerpen
Ontwerp: un'dercast – Layout: Sophie Loomans
Coverfoto: 'De Luitenant van Inishmore' - Bert Leysenkring © Carine Wouters
Druk: Bema Graphics
Periodiciteit: verschijnt 4x per jaar – Oplage: 16.750 ex.
ISSN NR 1377/9478 – Volgend nummer: oktober 2024

Met steun van: Vlaanderen
verbonding werkt

EDITO

CECI N'EST PAS UN ÉDITORIAL

Lieve lezer

Ik moet eerlijk met je zijn: ik heb een beetje vals gespeeld. Met het schaamrood op de kaken moet ik bekennen dat ik de hulp van ChatGPT heb ingeschakeld om dit edito te schrijven. Ik geef het grif toe, *ceci n'est pas un éditorial*. Het is niet 100 procent door mijzelf geschreven, dus het is misschien niet echt. Of misschien wel, afhankelijk van wie je het vraagt.

Is artificiële intelligentie de bondgenoot of de vijand van creativiteit? Ik moet je een eenduidig antwoord helaas schuldig blijven. Maar wat ik wel geleerd heb, is dat je AI voor jou kunt laten werken. Niet alleen als klankbord om een edito te schrijven, maar ook voor je volgende toneelvoorstelling. Hoe? Dat lees je in ons handige overzicht vanaf bladzijde 8. Maar denk maar niet dat we hier bij OPENDOEK nu slaafse believers zijn geworden van alles wat AI is! Yves Caspar, een van de meest ontleende theaterauteurs van het moment, kan ons vertellen waarom de *real deal* altijd zal winnen van de machines.

Artificiële intelligentie klinkt nieuw en flitsend, maar de discussies die het oproept zijn dat allerminst. Ons wrange gevoel, ons ongemak over die dunne lijn tussen wat nu echt is en wat niet, gaat al eeuwenlang mee. Exact dezelfde vraagstukken werden ooit gesteld over theater. Is het wel verstandig om mensen die valse verzinsels voor te schotelen? Verliezen ze daardoor hun grip niet op wat echt is en wat niet?

Dat grote denkers luidop zulke vragen stelden over onze geliefde kunstvorm hoeft ons niet te verbazen. De verantwoordelijkheid van theater kan verpletterend zijn. Maar niet omdat wat gespeeld wordt "valse verzinsels" zijn, wel integendeel. Omdat op het toneel verhalen, zelfs als ze verzonnen zijn, soms een diepere waarheid onthullen dan de werkelijkheid zelf. Door ons te confronteren met universele thema's als liefde en verraad, en ons een spiegel voor te houden die ons zonneklaar toont wie wij zijn als onze maskers afvallen.

Die subtiele dans tussen feit en fictie is de rode draad door dit magazine. Zo kon onze redacteur Britta praten met de makers van *Bad van Marie*. Hun visitekaartje is beeldend ervarings-theater: ze willen net dat je niet doorhebt dat je theater aan het beleven bent, om je nog méér te raken op momenten dat je het niet verwacht. We nemen ook het metatheater onder de loep, en we lezen verhalen van mensen die niet alleen een slaapkamer, maar ook het podium delen.

Veel leesplezier!

MATHIEU LONBOIS

Hoofdredacteur OPENDOEK-magazine

DE MUZE: BAD VAN MARIE

TUSSEN FEIT EN FICTIE: WANNEER DE CODE VAN HET THEATER WEGVALT

BRITTA ROELANTS

In De Muze komen opmerkelijke theatermakers aan het woord die gezelschappen kunnen inspireren. Voor dit nummer zijn dat Peter Boelens en Matthias Meersman, allebei lid van het artistieke team van Bad van Marie: een gezelschap dat beeldend ervaringstheater maakt, waarin de dunne grens tussen feit en fictie centraal staat. OPENDOEK-magazine ontmoette hen voor een gesprek in de gezellige bar van cultureel ontmoetingscentrum Nova in Antwerpen.

Peter, jij hebt fotografie gestudeerd. Hoe ben je dan uiteindelijk bij toneel terechtgekomen?

Peter: "Na mijn studies als fotograaf reisde ik veel naar Bulgarije om reportages te maken over de zigeunergemeenschap. Ik zag daar dingen die ik wilde vertellen, maar dat ging niet via foto's. Het moest via een ander medium en dat werd theater. In 2001 richtte ik dan Bad van Marie op. Misschien maken we ook wel theater dat de grens tussen fictie en realiteit opzoekt, net doordat ik fotograaf ben? Als fotograaf werk je met de realiteit, je kan niet anders. En met Bad van Marie doen we precies hetzelfde. We spelen niet op scène, maar we gebruiken de realiteit als ons decor."

Matthias: "Ik heb me dan later aangesloten. Na een stage bij Bad van Marie vervoegde ik het artistiek team."

Bad van Marie is een opvallende naam. Vanwaar komt die?

Peter: "Er zijn twee versies die de oorsprong van de naam verklaren. Volgens de officieuze versie wilde ik de slapende vzw Zakdoek, waarbij ik vroeger af en toe hielp bij de theatervoorstellingen, nieuw leven inblazen, maar ik vond de naam verschrikkelijk. Ik wilde die veranderen en iemand vroeg mij: 'Maar in wat?' Ik verstond: 'Marie in bad'. Dat vond ik niet zo slecht, maar ik zag meteen een naakte vrouw in bad. Toen ik de woorden omdraaide, kreeg ik 'Bad van Marie' en dat vond ik goed klinken. Daarna kwam nog de officiële versie met de associatie met *au bain Marie*. Wij dompelen ons publiek onder in de realiteit en schijnrealiteit."

Welke soort voorstellingen mogen we verwachten bij Bad van Marie?

Peter: "Eerst speelden we voorstellingen in culturele centra, maar wel altijd met een mix van fictie en realiteit. Tijdens de voorstelling 'Vasio Levsky', een trilogie over Bulgarije, zaten mensen zogezegd in een aandelenvergadering. Ze kochten wel een ticketje, maar wanneer ze bij het binnenkomen met een handdruk begroet werden, zeiden we: 'Willen jullie nu alsjeblieft doen alsof jullie echt op een aandelenvergadering zijn?' En dat wrong voor mij, dat vond ik niet meer logisch. Daarna zijn we meer op locatie gaan spelen."

Matthias: "Door het succes dat we hadden, begonnen mensen ook met andere verwachtingen naar onze voorstellingen te komen. Je kreeg een publiek dat speciaal naar Bad van Marie kwam en al op voorhand wist dat ze verrast zouden worden. Dat klopte niet meer voor ons. Dat konden we niet meer volhouden."

Peter: "Toen kwam ik op het idee om geen tickets meer te verkopen. Dan kunnen we nog veel verder gaan in het vertrekken van de realiteit. Zo ontstond het plan om voor scholen te spelen. We maakten een voorstelling waarbij de leerlingen een saaie rondleiding krijgen bij de dienst Bevolking, en plots komen ze in een bureau terecht waar zeven acteurs zitten te werken, maar niemand weet dat het theater is. Dat werd onze manier van theater maken."

Matthias: "Daarna begonnen we ook op teambuildings te spelen voor bedrijven, omdat we ook graag voor volwassenen wilden spelen. Mensen denken dan dat ze een echte teambuilding krijgen, en dan kan je gaandeweg theater installeren."

Peter: "'De Rally' is bijvoorbeeld een stadsspel waarbij Matthias zich vermomt als Yves van eventbureau Yventyves. Toen we mensen nog tickets verkochten, wisten ze al op voorhand dat het wel om een parodie moest gaan. Nu zetten we het publiek op het verkeerde been, omdat ze oprecht geloven dat het echt is. We zorgen voor een verrassingseffect."

Winkeliers in jeansbroek

Waar halen jullie inspiratie voor jullie voorstellingen?

Matthias: "We kijken heel fel naar de realiteit en onderzoeken hoe we die kunnen theatraliseren. Alles vertrekt vanuit het plezier om naar de realiteit te kijken en daar de kleine dingen in te zien. Het is een soort van liefde voor de banaliteit. Het is mooi om dat over te brengen naar het publiek. Soms komt de inspiratie puur vanuit de thematiek, soms komt het vanuit de locatie."

Peter: "Dat klopt. Maar er zijn natuurlijk ook situaties die je op voorhand niet kan inschatten, en we dus pas toevoegen tijdens het spelen. In 'De Rally' speel ik bijvoorbeeld een man in jeansbroek die de deelnemers moeten vinden. Op een dag zag ik het groepje dat me zocht op me afkomen, toen ik plots achter me nog drie andere mannen in een jeansbroek zag lopen. Ik ben daar toen meteen tussen gaan lopen. Dat was een fantastisch theaterbeeld, terwijl we dat niet zelf bedacht hadden. Die dingen gebeuren dus ook: fictie en realiteit samen in één beeld. Nu laat ik de winkeliers in de straat altijd weten wanneer we komen en trekken ze met opzet een jeansbroek aan." (lacht)

Matthias: "Het is pas als je alles wat los durft te laten dat er dingen gebeuren die je zelf niet had voorzien. Zo maakten we vorige zomer een voorstelling in Antwerpen, en op een gegeven moment zaten er allemaal duiven op een plein. Wanneer de muziek begon, vlogen ze allemaal op. Dat was een wauw-moment. Sindsdien hebben we elke keer eten gekocht om de duiven te lokken, zodat we dat telkens opnieuw konden doen."

Peter: "Inspiratie komt ook heel onverwacht. Toen we 'AC Rosart' aan het schrijven waren, een voorstelling over een Vlaams buurtcomité dat ruzie heeft met de Walen, kwam er een acteur op de repetitie die zei: "Peter, ik heb onderweg iets gezien!" Hij had ergens een plat springkasteel zien liggen. Iedereen vond het een fantastische metafoor: een kapot springkasteel op een buurtfeest als symbool voor België. Helaas hebben we dan wel twee jaar met een kapot springkasteel rondgereden, en dat neemt nogal wat plaats in. (lacht) Maar het was wel een fantastisch beeld van waaruit we konden vertrekken."

"Wij dompelen ons publiek onder in de realiteit en schijnrealiteit."

PETER BOELENS

Is het jullie bedoeling om reactie uit te lokken bij jullie publiek? Of om hen op het verkeerde been te zetten?

Matthias: "Het is niet zozeer onze bedoeling dat het een echte dialoog met het publiek wordt. Maar ik denk dat er wel een soort overtuiging is bij ons dat het publiek onze voorstellingen op een andere manier beleeft. 'Giscorrectie' speelt zich bijvoorbeeld af in een echt klaslokaal, met een zogezegde stagiaire en haar examinerator. Daar vertrekken we vanuit de realiteit van de klas, waardoor de deelnemers, de leerlingen, dit heel anders gaan beleven dan in een theaterzaal. De spanning die je voelt is een totaal ander soort spanning dan je in het theater zou voelen, omdat die afspraak dat het fictie is, niet duidelijk is. Als het publiek voelt dat er iets niet klopt, maar toch twijfelt: dat vind ik eigenlijk het tofste."

Grenzen aftasten

Hoe spelen jullie met die grens tussen fictie en realiteit? Gaat het soms te ver?

Peter: "Ik vind het belangrijk dat het telkens start vanuit de inhoud, dat het niet zomaar een gimmick wordt, omdat je een toffe locatie hebt gevonden."

Matthias: "Het is per voorstelling ook altijd zoeken naar dat juiste evenwicht en die grens. 'De Rally' speelt zich af op straat en dan krijgen we vaak de reactie dat er dingen gebeuren waarvan het publiek achteraf denkt: "Dat was er een beetje over, dat is sowieso in scène gezet." En dat is dan niet zo! Dus soms spelen we

'Rally' © Bad van Marie

voorzichtig met die grens en dan merk je dat de realiteit zo over the top is, dat we het niet zelf hadden durven verzinnen. Je kan dus veel verder gaan dan je soms denkt. Als je het goed opbouwt, dan kan je met veel weggkomen."

"Bij 'Giscorrectie' bijvoorbeeld mogen leerlingen reageren zoals ze willen, want er is geen code van het theater. Soms beginnen leerlingen mee te huilen met de actrice. Dan voelen we ook dat ze wat cassanter mag worden tegenover haar examinerator, om de spanningen niet te hoog te laten oplopen. Als acteur is dat wel spannend om mee om te gaan."

Peter: "Op het einde moet je wel altijd duidelijk maken dat het toch theater was. Anders krijgen de toeschouwers onze boodschap niet mee, waardoor je het eigenlijke doel misloopt."

Matthias: "Ja, en dat kan zelfs bijna gevaarlijk worden. Zoals in 'De Bus': daarin gebeuren allemaal racistische dingen, en als de toeschouwers niet doorhebben dat het in scène is gezet en bedoeld is om mensen aan het denken te zetten, dan is dat niet oké."

Wat is het gekste dat jullie voor elkaar hebben gekregen?

Peter: "Voor mij is dat 'Win een auto'. Dat speelden we in de showroom van een garage recht tegenover Metropolis in Antwerpen. Ik dacht: "Het zou tof zijn als Metropolis de lichten uitdeed op een bepaald moment. Ik ga het vragen, maar ze gaan sowieso nee zeggen." Maar ze zeiden toch ja! Elke voorstelling belde ik dus met de techniek van Metropolis. Ik zei: "Nul!" en enkele seconden later waren alle lichten in heel Metropolis gedoofd. Dan zei ik weer: "Nul!" en alles ging weer aan. Dat was plezant. Je kan soms meer gedaan krijgen dan je denkt."

Actie-reactie

Merken jullie een groot verschil tussen publiek dat een ticket kocht op voorhand en publiek dat niet weet dat ze in een theatervoorstelling zitten?

Peter: "Als je in culturele centra speelt, dan ben je eigenlijk de hele tijd voor de eigen parochie aan het prediken. Het publiek komt speciaal voor Bad Van Marie. Bij bedrijven kennen wij hen niet en zij weten niet dat ze naar toneel gaan

kijken. Ze zijn misschien zelfs nog nooit naar het theater geweest! Het is fijn om eens voor een totaal andere groep mensen te spelen."

"De motivatie van het publiek is soms wel anders. Wanneer mensen een ticket kochten, hebben ze er echt zin in. Bij een teambuilding is dat niet per se zo, natuurlijk. Bij schoolvoorstellingen is het ook boeiend om te zien hoe leerlingen uit de doorstroom anders reageren dan leerlingen uit een technische of beroepsschool. Doorstroomleerlingen kijken naar de leerkrachten vooraleer te reageren op de situatie. Leerlingen uit beroepsscholen gaan veel sneller zelf reageren."

Denken jullie dat deze vorm van theater meer blijft bij mensen, omdat ze er actiever bij betrokken worden?

Peter: "Het publiek denkt vaak dat ze moeten meespelen bij ons, maar dat zullen wij nooit van hen vragen. Ik vind dat zelf verschrikkelijk, dus ik wil ons publiek dat niet aandoen. Onze manier van werken zal wel de drempel verlagen voor theater."

"Soms is de realiteit zo over the top dat we het niet zelf hadden kunnen verzinnen."

MATTHIAS MEERSMAN

Matthias: "Er is inderdaad een verschil met interactief theater. Het is een actieve ervaring, maar niet per se interactief. Je krijgt vaak de reactie, zeker bij scholen, dat ze niet wisten dat dit ook theater was. Het opent dus wel een deur naar een bredere beleving van theater. Ook bij volwassenen bereiken we op deze manier mensen die nog geen affiniteit hadden met theater. Dan hopen wij natuurlijk dat we een zaadje kunnen planten."

Hebben jullie tips voor deze vorm van theater?

Peter: "Heel klein spelen! Je bent gewoon de voorzitter van een buurtcomité, je speelt het niet. Je mag er geen parodie van maken, want dan zakt de hele opzet als een kaartenhuisje in elkaar."

Matthias: "Dat is waar, je moet echt heel puur spelen. Je moet ook het geheel van de voorstelling zien. Soms doe je iets wat als acteur niet het meest boeiende is, maar je moet erop vertrouwen dat, door misschien maar een kleine ingreep, je in het geheel wel een mooie voorstelling maakt. Veel acteurs hebben de neiging om het steeds groter te maken."

Wat zijn jullie toekomstplannen?

Peter: "We werken nu aan een voorstelling voor het vijfde en zesde middelbaar die we zullen opvoeren in hogescholen. De thematiek voor deze voorstelling is de status die ze nu hebben in het middelbaar en dat ze aan de hogeschool weer de kleintjes zijn. Daarna willen wij heel graag wat meer voor bedrijven spelen. De scholen en de zorgsector kunnen wij makkelijk bereiken, maar de

bedrijfssector zit vast in een bepaalde structuur, of werkt samen met een bepaald type teambuilding-bedrijven. Wij zijn daar maar een kleine vis tussen, al vinden wij natuurlijk dat wij de beste teambuildings maken. We willen echt in die wereld infiltreren."

Matthias: "Dat is dan ook een leuke wereld om te leren kennen! Daar is nog veel ruimte om te experimenteren voor ons en hen te laten proeven van onze speciale manier van werken. Het is zo fijn om buiten de context van de theaterzaal te spelen."

© Karolina Maruszak

7 MANIEREN OM KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE IN TE ZETTEN VOOR JE VOLGENDE VOORSTELLING

“There's an AI for that!”

FRANK WERTELAERS

Er gaat geen dag voorbij of we worden overspoeld met berichten over hoe artificiële intelligentie ons leven zal veranderen. Maar laat de onwetendheid of misschien wel de angst je niet remmen om ermee aan de slag te gaan. Redacteur Frank Wertelaers, onze nerdy enthousiasteling, somt zeven toepassingen op voor de theaterwereld die veilig, redelijk makkelijk in gebruik, en gratis of goedkoop zijn.

Romeo en Julia © Adobe Firefly

EEN TURING-TEST

De manier om na te gaan of Artificiële Intelligentie (AI) écht intelligent is of enkel goed is in het imiteren van wat het al kent, is de Turing-test. Deze eerste toepassing leende zich perfect om de kracht van AI te meten met een mens. Daarom liet ik Bastiaan Malcorps, coördinator van de Theaterbib van OPENDOEK, zich meten met een aantal AI's: wie kon mij op basis van volgende informatie het snelst leiden naar het juiste stuk?

*“Een absurd komisch stuk gaat over een familie uit New York waarbij de moeder en zoon op een onbewoond eiland stranden na een vliegtuigongeluk. Ze overleven en worden na een aantal jaren gered. De zoon heeft ondertussen kannibalistische neigingen ontwikkeld en de moeder heeft iets met schoenen. Na de redding worden ze verenigd met de vader die ondertussen een relatie heeft met de poetsvrouw.”**

Daar waar elke aangeroepen AI faalde om mij de juiste tekst aan te leveren, beantwoordde Bastiaan binnen de vijf minuten mijn e-mail én wist hij daarbovenop nog een aantal aanverwante werken aan te bevelen. 1-0 voor de mensheid!

Waren de resultaten van de AI dan volledig zinloos? Dat nu ook weer niet! Er kwamen een aantal suggesties naar boven waaraan je niet spontaan zou denken, maar die toch de nieuwsgierigheid prikkelen.

*'Beestig' ('Fat men in skirts') van Nicky Silver

1 OM TEKSTEN TERUG TE VINDEN (Copilot)

Voor het nieuwe seizoen zijn jullie op zoek naar een stuk om te spelen. Jullie herinneren zich nog vaag een stuk waarover iemand vertelde na een voorstelling van een bevriend theatergezelschap. Het klonk heel leuk, maar waar had je nu ook alweer de titel of auteur opgeschreven? Geen nood: Google is je vriend, want je herinnert je nog de grote lijnen van het verhaal en enkele personages. Maar helaas, wat je ook probeert, Google kan het stuk maar niet vinden. Een optie is dan om aan artificiële intelligentie dezelfde vraag te stellen. De kracht van AI bestaat erin om je zoekopdracht taalkundig zo te verfijnen dat het tot betere resultaten leidt.

2 OM TE BRAINSTORMEN (Copilot Creative)

De meest voor de hand liggende toepassing is de vraag of artificiële intelligentie een script kan bedenken. Ik deed verschillende testen, maar die leidden in eerste instantie tot een teleurstellend resultaat: bordkartonnen personages en kleurloze teksten die gewoon heel feitelijk alle acties beschreven. Maar tóch gebeurde er iets interessants tijdens de test.

Een bekend fenomeen van slimme chatbots zoals ChatGPT is dat ze na een tijdje beginnen te “hallucineren”. Ze beginnen nieuwe informatie te genereren op basis van wat je zelf als input hebt gegeven. Het resultaat van zo'n hallucinatie kan zo van de pot gerukt zijn dat ze wel kan dienen om je fantasie te prikkelen en inspiratie op te doen voor een voorstelling. Na een aantal keer proberen kwam ik bijvoorbeeld terecht bij dit decor: “een gigantische schoenendoos, drijvend op een oceaan van chocoladesaus, de lucht ruikt naar verbrande sokken en regenbogen.” *Trippy!* Zeker voor improvisatiegezelschappen lijkt het me leuk om hiermee aan de slag te gaan.

Een uitgebreider experiment met script schrijven lees je op bladzijde 26.

3 OM AFBEELDINGEN TE MAKEN (Adobe Firefly en Canva Pro)

Je hebt een geweldig concept voor de affiche van je voorstelling, maar je krijgt het maar niet voor elkaar? Of je hebt een rechtevrije foto nodig voor je affiche? Programma's zoals Canva Pro en Adobe Firefly bieden de mogelijkheid om foto's te genereren via artificiële intelligentie. Opgelet: realistische foto's genereren met echte mensen lukt nog niet zo vlot, zoals je kan zien bij de foto van Romeo en Julia op de bladzijde hiernaast. Op het eerste gezicht ziet het er misschien goed uit, maar als je iets aandachtiger kijkt, zie je dat de verhoudingen van gezicht en lichaam niet kloppen.

De opdracht klonk als volgt: “Een lege kinderribbe in een verlaten landschap, met ergens een kleine groene appel, in de schilderijstijl van Salvador Dali”.

Als je iets artistiekers wilt, kan je terugvallen op de gratis Bing Image Creator, een onderdeel van Copilot.

Er zijn ten slotte ook tal van online applicaties om foto's te bewerken, en bijvoorbeeld de achtergrond van een afbeelding te verwijderen. Makkelijk in gebruik, dus vergeet die cursus Photoshop!

4 OM EEN PROMOTEKST TE SCHRIJVEN (Copilot)

Geen inspiratie voor een wervende tekst in het programmaboekje? Schrijf een rudimentaire tekst met een aantal instructies, zoals het aantal tekens en de korte inhoud, en laat artificiële intelligentie het werk voor jou doen! Binnen enkele seconden krijg je een perfecte tekst zonder taalfouten die voldoet aan alle voorwaarden. Bijschaven kan altijd nog!

5 OM VIDEO'S TE GENEREREN (Runwayml.com, Elai.io en Synthesia.io)

Sommige gezelschappen willen al eens nieuwe media en technologie integreren in hun voorstelling. Stel dat je aan de slag wil gaan met filmmateriaal, maar je hebt er geen ervaring mee, omdat het materiaal niet geschikt is voor wat je voor ogen hebt? Experimenteer dan eens met filmpjes die door artificiële intelligentie gegenereerd zijn.

Ook jeugdtheater Kaboekie uit Zonhoven deed dat voor hun voorstelling 'Inteam'. Enkele acteurs werden omgetoverd tot avatars met behulp van verschillende softwareprogramma's (Dreamface, Agisoft Photoscan, Unreal Engine, Metahuman Creator...). Ze zijn er zelfs in geslaagd om de avatars te animeren, wat een heel leuk resultaat opleverde.

Gezelschap Kaboekie maakte acteurs tot avatars.

Op deze door AI gegenereerde affiche zien de mensen er nog onecht uit.

6 OM MUZIEK TE COMPONEREN (Suno.com)

Mijn favoriete ontdekking tijdens deze zoektocht is bij voorsprong Suno. Geef een titel, een onderwerp en een muziekgenre op, en Suno zal je verrassen met een aantal persoonlijk gecreëerde liedjes. Ook in het Nederlands!

Ik nam de proef op de som met de volgende zoekopdracht: "Maak een emotionele ballade om te mogen schrijven voor OPENDOEK-magazine, in country-stijl." Dit is alvast één van de strofes die Suno voor me schreef:

Mijn Penstreling

*De woorden klateren als
een beekje in mijn geest
Ze brengen vreugde
Vervulling en innerlijke vrede
OPENDOEK-magazine
Dankbaar voor deze kans
Om te schrijven
Te creëren
Mijn pen in mijn hand*

Het volledige nummer kan je beluisteren via deze QR-code

7 OM VANALLES EN NOG WAT MEE TE DOEN (theresanaiforthat.com)

Er zijn nog veel meer toepassingen te vinden: denk aan artificiële intelligentie die je helpt bij het identificeren van alle taken bij een voorstelling, of een virtuele tegenspeler om je tekst mee te oefenen. Wil je alle mogelijkheden eens bekijken? Op theresanaiforthat.com kan je tussen meer dan 12.000 al bestaande AI's gaan zoeken. Niet gevonden wat je zocht? Stel een vraag en de mogelijkheid bestaat dat iemand het zomaar voor jou zal maken.

CONCLUSIE

Mijn conclusie na het schrijven van dit artikel is dat de wereld van artificiële intelligentie een hypermoderne speeltuin is met ontelbare mogelijkheden. Klaar voor ons, de creatievelingen, om ermee te experimenteren.

Al moet ik nog wel een kanttekening maken. Bij de gratis versies van sommige programma's ondervond ik hier en daar problemen: functies die niet werkten of tijdelijk onbeschikbaar waren voor niet-betalende gebruikers. Helemaal op punt staat het duidelijk nog niet, want kant-en-klare scripts, liedjes of designs kan artificiële intelligentie (nog) niet afleveren. Gelukkig maar!

Column HET PLAFOND

NICO VAN DEN ABEELE

Dat ik zeker moest gaan kijken. Dat het absoluut de moeite zou zijn.

Dat vertelden vrienden mij over een voorstelling. Het stuk droeg de tot de verbeelding sprekende titel 'Het plafond'. Ik dacht meteen aan het glazen plafond uit de bedrijfsweld, met taferelen van vrouwen in mantelpakjes die protesteren tegen loonverschillen. Simultaan speelden er zich beelden in mijn geest af over scènes uit 'Big Brother' die vakkundig omgezet werden naar het theater: op een ladder staan, je oor tegen een glas houden en dat aan het plafond zetten, om zo elk gesprek van de bovenburen af te luisteren...

De verwachtingen waren – hoe kon het ook anders met zo'n titel – torenhoog. Het kon alle kanten op en ja, ik was die zaterdag nog vrij 's avonds, dus waarom niet?

Wanneer ik die zaterdagavond aankom in het zaaltje, wordt mijn aandacht meteen getrokken door de stevige man aan de technische tafel linksachter. Hij zit daar alleen. Zou hij licht, geluid en mogelijke aanvullende special effects zo helemaal op zijn eentje bedienen tijdens de voorstelling? Ik ben al erg onder de indruk en met dat gevoel ga ik zitten in het midden van de zaal. Mooi, zo'n evenwichtige positie op deze bijzondere avond.

Mijn getrainde hersenen worden al van bij de start van de voorstelling compleet door elkaar geschud. Het hoofdpersonage blijkt een poetsvrouw van middelbare leeftijd die zo uit een vorige eeuw lijkt binnen te wandelen. Ze klaagt haar overste aan – een of andere baron uit een nóg eerder tijdperk – omdat ze niet het juiste gereedschap krijgt om de plafonds van zijn herenhuis te reinigen. Ze moet die zware klus elke vier maanden opnieuw klaren én ze mag de plafonds nog eens enkel "klamvochtig" reinigen. Hoe durft hij! Die twee absurde eisen maken het tweede bedrijf extra spannend.

Gerichte aanvallen! Mooie tegenstellingen in de geleerde woordenbrij! Stuntelige pogingen om plechtstatig taalgebruik uit de hoed te toveren! En heel af en toe een momentje van vergeving tussen de twee. Nooit uit de hoogte, nooit platvloers. IJzersterke acteerprestaties, wat een verhaal.

Dat komt binnen! De pauze is erg welkom. Ik word aan de toog bediend door dezelfde man van de technische tafel die – wellicht apetrots op zijn dubbele rol in het gezelschap – met een uiterste zin voor precisie de schuimkraag bij elk glas tot op de juiste hoogte laat komen. Overweldigend.

Het laatste deel is kort, maar ontzettend krachtig. Romantiek en ruzie wisselen elkaar in een verschroeiend tempo af en daar waar ik een cliché verwacht als einde, is het slot nu net compleet anders. De kers op de taart. Of nee, een knoert van een aardbei op een metershoge pièce montée... De ruzie tussen de baron en zijn poetsdame verstomt langzaam en mondt uit in een subtiele stilte.

Nog voor iemand de kans krijgt om te applaudiseren, wordt de ijzige stilte doorbroken door een oorverdovend lawaai. Als publiek krijgen we de eenvoudige maar kordate suggestie dat bij wijze van *not so happy ending* het intussen zwaar bediscussieerde plafond instort. Ik wil meteen weten hoe dat geluid zo waarheidsgetrouw is geproduceerd, en kijk dus onmiddellijk linksachter in de zaal naar mijn persoonlijke held: de techniekman! Maar die zit niet meer aan de knoppen. Hij ligt op de vloer. Net als zijn tafel.

LAAT JE IN DE LUREN LEGGEN

EEN CHIMPANSEE IN DE ZAAL

Bij de scouts werd ik tot 'simia' gedoopt: de chimpansee is verstandig, maar laat zich toch dikwijls beetnemen. Ook in theater, zo blijkt. Onlangs kwam ik erachter dat het verhaal van 'The Making of Berlin', een voorstelling van een schijnbaar misgelopen documentaire, niet was misgelopen maar wel volledig opgezet spel was. Wat?! Mijn verwondering maakte snel plaats voor verontwaardiging. Plots was het prachtige en realistische portret niet meer dan een stapel verzinsels en acteertalent. Een flink staaltje bedrog! Ik vond er maar niks aan dat de makers daar voldoening uit haalden. Met die misnoegde reactie camoufleerde ik de schaamte over mijn gebrek aan kritisch denkvermogen.

Ook 'De Buffalo Bitches' kregen me kwaad. In die podcast maakt Eva Moeraert een documentaire over Tiffany en Kimberley. Die twee vrouwelijke hooligans, inclusief hun heerlijk sappig Gents accent en alles

Belazerd, bedot en bedrogen. Zo voel ik me wanneer blijkt dat een voorstelling me heeft kunnen misleiden. De ingenieus doorgestoken kaart smaakt als een zoete overwinning voor de maker, maar als een bittere pil voor mij. Blijkbaar koop ik niet alleen kaartjes voor mezelf, maar ook voor mijn controledrang. Een warme uitnodiging voor goedgelovigheid.

wat ze meemaken, bleken totaal verzonnen te zijn. Een mockumentary heet zoiets dan opeens. Hoe indrukwekkend de reeks aanvankelijk voor me was, zo teleurstellend vond ik ze plots. Opnieuw ging ik in de aanval. Hoe durft ze, die Eva Moeraert, zo'n steengoed verhaal uit haar duim zuigen! Alsof ik ijverde voor een trigger warning voor naïevelingen: "Let op: dit is fictie!"

“Mag ik je voorstellen aan mijn twee trouwste metgezellen: controledrang en perfectionisme.”

METGEZELLEN

Waarom heb ik de lijn tussen feit en fictie liever dik dan dun? Waarom word ik woedend van sterke storytelling? Piep, daar zijn ze! Mag ik je voorstellen aan mijn twee trouwste metgezellen: controledrang en perfectionisme.

Die maken van hun oren wanneer ik een cappuccino bestel zonder die te hebben ingerekend in mijn spaarplan, wanneer een klasgenoot een document opmaakt in een lettertype dat ik niet gewend ben, wanneer mijn kaki schoenen niet exact dezelfde tint hebben als mijn kaki pet of wanneer ik maar 7,95 kilometer heb gelopen in de plaats van 8.

En blijkbaar zijn die twee kornuiten ook van de partij wanneer ik naar theater ga, of podcasts luister. Ze murwen zich naast me op het klapstoeltje of plakken zich onder mijn voetzool. Daar houden ze zich min of meer koest. Toch kan ik het voelen: de zachte druk op de achtergrond. Mijn brein dat het podium op pauze wil zetten om geen enkel woord te moeten missen. De vraagtekens die zichzelf tekenen en de paniek wanneer het verhaal even door mijn vingers glipt. De drang om altijd juist, om niet te zeggen alwetend, te willen zijn.

Een open einde kunnen ze niet verdragen. Maar het kan nog erger. Een klaar en duidelijk verhaal dat je

als het ware op een zilveren dienblad aangeboden krijgt: dat klinkt fantastisch. Tot het dienblad niet echt van zilver blijkt. Ze hebben je beet. De almachtige waarheid was niet gewoon verstopt, maar wel vermomd. En dan beginnen mijn kompanen pas echt te roepen en te tieren. Dan trekken ze ten oorlog. Ze maken me tot een soort helikopterouder van mezelf. Stel je voor dat ik zou moeten toegeven dat een theatermaker me even te slim af was. Stel je voor dat ik naïef en imperfect zou zijn. Geen denken aan. Ten aanval!

“De wil om alles te weten en te controleren ontnemt me elke vorm van verwondering. Hoeveel plezier ben ik al misgelopen door mezelf te serieus te nemen?”

HET IS MAAR EEN SPEL

Toen ik merkte dat niet iedereen die agressieve verdedigingstechniek hanteerde, begon ik na te denken over die ontvlambaarheid van mij. Blijkbaar zijn er ook mensen die het niet afschuwelijk vinden om te ontdekken

dat ze erin geluisd zijn. Ze vinden het zelfs geweldig, of grappig. Voor hen maakt het de voorstelling alleen maar sterker. Terwijl ik beteuterd zie dat mijn ego in duizend stukjes aan mijn voeten ligt, voelen zij bewondering voor iemand die het menselijke brein een pootje kan lappen. Terwijl ik mijn identiteitsschade maar amper te boven kom, denken zij: wat een heerlijke manier om te verliezen! Ik sta schaakmat en zij spelen het spel.

Mijn twee vrienden waren ontevreden met de conclusie van mijn vergelijkend onderzoek: misschien was het leven wel leuker zonder hen. Misschien is mijn angst om bedrogen te worden uiteindelijk zelf een soort bedrog. De wil om alles te weten en te controleren ontnemt me elke vorm van verwondering. Hoeveel plezier ben ik al misgelopen door mezelf te serieus te nemen? Hoeveel verrassingen heb ik al gemist door mijn hoge verwachtingen? Ik realiseerde me dat mijn twee kompanen minder betrouwbaar waren dan ik had gedacht. Dat de wereld misschien geestiger is zonder perfectie. Dat vergissingen verbluffend kunnen zijn. Dus wat als ik alleen nog maar mijn controledrang zou controleren? Wat als ik ook eens zou proberen om me in de luren te laten leggen? Ik besloot om de controle voortaan van mijn klapstoeltje te stoten en de perfectie van mijn schoenzool te schrapen.

LAAT JE NAALD EENS THUIS

“Zorg ervoor dat je altijd een denkbeeldige naald bij je hebt, om alles en iedereen mee te doorprikken”, zei iemand me onlangs. Ja, het is goed om kritisch na te denken. Maar inmiddels durf ik mezelf ook aan te moedigen om goedgelovig te zijn. Laat die naald soms ook eens thuis. Laat je maar eens inpakken en om de vinger wonden. Geef je over aan een verhaal en wacht op het spektakel van de dingen die zichzelf doorprikken.

“Geef je over aan een verhaal en wacht op het spektakel van de dingen die zichzelf doorprikken.”

Dit is een pleidooi tégen mijn trouw gezelschap. Een uitnodiging om er eens zonder die twee op uit te trekken. Om je hersenen eens geen overuren te laten draaien op zoek naar de waarheid. Laat de controle eens los, start een revolutie tegen je innerlijke perfectionist. De dingen worden niet mooier door ze te willen beheersen. Wees maar trots op de chimpansee die je bent. Neem de argeloosheid op je schoot. Verslik je in een verhaal. Het kan deugd doen.

KUNSTENAARS IN DE COULISSEN

De maskermaker

LOUIS VERMAUT

In recensies of bij het publiek krijgen ze nauwelijks aandacht, maar neem hen weg en je theatervoorstelling wordt naakt gespeeld, valt zonder licht of gaat niet eens door. In 'Kunstenaars in de coulissen' geven we het woord aan de tovenaars in de schaduw van het grote podium. Aflevering 16: de maskermaker.

DENIS DURAND

- 64 jaar
- Studeerde toegepaste kunsten en ambachtkunst in Parijs
- Werkt al 40 jaar in de sector
- Werkt al meer dan 15 jaar samen met Troupe Courage in Amsterdam
- Maakt vooral commedia dell'arte maskers

Vanwaar komt de fascinatie voor maskers? Hoe is het voor jou begonnen?

"Ik vond werken met de menselijke blik altijd heel interessant. Op straat in Parijs bood ik mensen aan een portret van hen te maken. Maar dat bracht na een tijdje te veel angst en een te hoge druk met zich mee, dus ben ik ermee gestopt. Een tijdje later kwam ik in Firenze voorbij een etalage vol met maskers waarnaar ik maar bleef kijken. Daar heb ik mijn liefde voor maskers dus opgeraapt. Waar het dus begon met de interesse in de blik, veranderde fascinatie plots in het ontbreken van die blik."

"Het is belangrijk om je masker goed te doseren zodat er niet slechts één identiteit overblijft, want anders dreigt het veel te karikaturaal te worden."

Welke materialen gebruik je meestal voor het maken van de maskers?

"Ik werk vooral met leer, omdat het een licht en stevig materiaal is. Het houdt zweet tegen en laat de huid ademen. Het is een interessant materiaal om mee te werken en het is niet risicovol."

Het maken van een masker is ambachtelijk werk. Klei is ook een product dat ik geregeld gebruik."

Wat gebeurt er met de maskers na een voorstelling? Worden die hergebruikt?

"Meestal houden de acteurs of gezelschappen de maskers bij. Vooral als het gaat over op maat gemaakte maskers. Dat is dan specifiek voor één bepaalde persoon en rol en kan dan ook enkel voor dat bepaald stuk dienen. Vandaar dat ik vaker een iets breder masker maak dat niet helemaal op maat is, maar dat meer vrijheid biedt aan wie het draagt. Dergelijke maskers kunnen we eenvoudiger inzetten voor andere voorstellingen of educatieve sessies. Dat is dus ook duurzamer."

Kamerich & Budwilowitz © Troupe Courage

Wat is voor jou een grote inspiratiebron?

"Al vrij vroeg in mijn carrière, liet ik me inspireren door *netsuke*. Dat zijn kleine ivoren Japanse beeldjes die met de hand gesneden zijn. Die kleine, gedetailleerde gezichtjes inspireerden me voor het maken van mijn eigen maskers. Door op zoek te gaan naar bepaalde richtingen, vormen en uitdrukkingen creëerde ik langzamerhand een eigen stijl. Ik vertrok van wat me werd gevraagd en zorgde er telkens voor dat het masker de gewenste emotie duidelijk weegaf. Er echt over nadenken doe ik meestal niet. Tijdens het ontwerpen voel ik wat er in mijn lichaam speelt en ik volg daarbij mijn intuïtie. Een masker mag niet te uitgesproken zijn, maar toch worden de kenmerken belicht. Tegelijkertijd mag het ook niet te realistisch zijn, want dat werkt ook niet. Iets daar tussenin is ideaal. Uiteindelijk is het een dosering die niet gemakkelijk te berekenen is. Het verloopt vrij genuanceerd en op gevoel."

Hoeveel vrijheid heb je doorgaans bij je ontwerpen? Krijg je meestal carte blanche of is er een leidraad te volgen?

"De limieten waarop ik bots, hebben meestal te maken met technische aspecten. Maar ook altijd een moeilijke opgave, is het personage binnen de gevraagde wereld te creëren zonder het al te veel te beperken tot die wereld. Een voorbeeld: als mij wordt gevraagd om een depressief personage te maken, zal ik die richtlijn natuurlijk volgen, maar niemand is alleen maar depressief. Het is belangrijk om de uitdrukking van je masker goed te doseren zodat er niet slechts één identiteit overblijft, want anders dreigt het veel te karikaturaal te worden."

Voelt het maken van een masker voor jou als even wegvlugten van de realiteit of blijf je net heel dicht bij wat je rondom je ziet?

"Hoe vaker ik het doe, hoe meer het voelt als een vorm van meditatie. Tijdens het creatieproces ben ik zeer aandachtig en geconcentreerd op wat ik doe en vervalt mijn tijdsbesef volledig. We leven in een zodanig hectische wereld, waardoor we vastzitten tussen heden, verleden en toekomst. We zijn vergeten hoe we in het moment moeten leven en zijn daardoor eerder toeschouwer geworden dan deelnemer. Er is een gigantisch gebrek aan connectie, zowel met onszelf als met de ander. Werken aan maskers of aan gelijk welke kunstvorm *tout court*, voelt voor mij aan als het herontdekken van een eenheid."

Masque de Polichinelle © Théâtre de l'éventail d'Orléans

"We zijn vergeten hoe we in het moment moeten leven en zijn daardoor eerder toeschouwer geworden dan deelnemer."

Welk advies zou je meegeven aan mensen die maskers en poppen willen leren maken?

"Begin eerst met tekenen! Dat helpt je inzicht te verwerven in 3D. Ga ook op ontdekking met verschillende materialen. Leer gipsmallen maken, beeldhouwen, modelleren... Probeer veel uit en ontdek waar je het meeste voldoening en energie uit haalt. Je masker is een visitekaartje en het moet je in staat stellen een eigen stijl en relatie tot het masker te ontwikkelen. Het creëren van een eigen identiteit is wellicht het belangrijkste advies dat ik kan meegeven. Definieer een eigen stijl voor jezelf, want het is jouw unieke identiteit die de interesse zal opwekken van opdrachtgevers en waardoor mensen bij je zullen aankloppen om maskers te maken."

MARGERITA SANDERS

- 39 jaar
- Werkt al 18 jaar binnen kostumering
- Werkte onder andere voor Abattoir Fermé en FroeFroe
- Ontwierp de kostuums voor de Vlaamse horrorfilm 'Welp'

Hoe komt een masker precies tot stand?

Hoe begin je daaraan?

"Dat hangt af van de soort productie. Bij een theaterstuk maak ik eerst een aantal voorschetsen. Daar wordt dan uit gekozen welke de leukste is en daaruit vloeit vervolgens het technische gedeelte. Meestal start ik vanuit de patronen in de schetsen. Je maakt als het ware je vel na met gaten voor je ogen en neus en zo maak je een volledig bedekkend hoofddeksel dat dient als wit blad waarop je kan beginnen werken. Het is constant experimenteren en aanpassen."

Welke materialen gebruik je meestal voor het maken van maskers?

"Lycra is een materiaal dat ik vaak gebruik. Dat rekt langs vier kanten in plaats van langs één kant en is hetzelfde soort materiaal dat ook in leggings zit. Hiermee ga ik het gezicht volledig bedekken. Daarbovenop komt mousse en daarna een laag latex die het mogelijk maakt om die

mousse te beschilderen en te bekleden. Soms gebruik ik ook 'EVA schuim': een licht, flexibel maar zeer sterk materiaal. Door middel van hitte kan je het makkelijk omvormen en er zo speciale vormen uithalen."

Wie is voor jou een grote inspiratiebron?

"Een persoonlijke held zal sowieso altijd Colleen Atwood zijn. Zij maakt prachtige, fantasierijke ontwerpen, waaronder heel vaak de kostuums voor filmmaker Tim Burton."

Welke uitdagingen brengt het maken van een masker met zich mee?

"Een moeilijkheid die steeds terugkomt is het voorzien van voldoende zicht en ademruimte voor de acteur die het masker moet dragen. Als iemand heel luid moet kunnen spreken, moet je daar een oplossing voor zien te vinden. Wanneer je iets heel groots maakt, moet je zorgen dat het niet omver valt en dat er voldoende bewegingsruimte is. Om die balans te vinden en dat goed af te stemmen, komt daar vooraf heel wat maatwerk aan te pas. Hoe meer materiaalkennis en ervaring je hebt, hoe meer mogelijkheden."

"Via maskers worden zware dingen behapbaar. Ze bieden ruimte voor interpretatie."

Op welk werk ben je het meest trots en waarom?

"Abattoir Fermé en Jonas maakten in 2009 de reeks 'Monsters!'. Daar zat toen een groot, donker monster in, 'de golem', en dat is ongetwijfeld één van mijn favorieten. Het is een uit mousse gecreëerd, monumentaal en robuust masker geworden."

Zijn maskers in het theater volgens jou tijdloos? Of denk je dat er nieuwe trends en ontwikkelingen aankomen?

"Zelf ben ik iemand die heel analoog werkt, waarmee ik bedoel dat ik handgemaakte zaken verkies boven een door een computer gegenereerd ontwerp. Trends en ontwikkelingen zullen er ongetwijfeld altijd wel zijn. Ik geloof niet dat artificiële intelligentie in dit geval alles kan overnemen. Maskers hebben een heel specifiek soort verbeelding nodig om tot stand te komen. Ik ben ervan overtuigd de échte verbeelding nog altijd van de mens zelf zal komen."

Op welke manier kunnen maskers gebruikt worden om complexe thema's en emoties uit te drukken die moeilijk over te brengen zijn via traditionele acteurs?

"Ik denk dat het vooral gaat over het creëren van een afstand. Het gebruik van maskers werkt drempelverlagend. Iets zwaars wordt behapbaar en krijgt dankzij een masker een andere dimensie, waardoor het bij iedereen anders overkomt. Je kan een emotie overbrengen die toch nog ruimte biedt voor eigen interpretatie. Het laat mensen zelf nadenken en reflecteren over wat er precies wordt bedoeld en daarbij bestaat er niet per se een goed of fout antwoord."

De Golem © Margerita Sanders

DE SOUFFLEURS

SLOOP EEN THEATERBELEVING WEL EENS BINNEN IN JE EIGEN WERKELIJKHEID?

Ik speelde Lili in 'Ge-tic-t', een voorstelling waarin elk personage een tic heeft. Lili moest alles twee keer zeggen. Ik speelde dat stuk zo graag dat ik mijn hondje, dat enkele maanden na de productie bij mij kwam wonen, Lili heb genoemd. Een tic heb ik er niet aan overgehouden, maar ik word nog elke dag met veel plezier herinnerd aan Lili, die kwispelend in mijn leven meewandelt.

LESLIE GODAU

Shirley Valentijn... Ik leerde haar kennen ergens halverwege de jaren 90, vertolkt door Blanca Wiene. Onmiddellijk was er een klik. Zonder dat ik me er bewust van was, sloop dit personage in mijn hoofd, in mijn lijf, in mijn leven. Als beginneling was het niet eenvoudig om haar verhaal te brengen. Een volle avond monoloog was niet vanzelfsprekend. Ik had niet veel ervaring, maar gaf mezelf de kans. Shirley Valentijn is sindsdien een stuk van mezelf geworden. Ik heb haar vaak gebracht en denk daar nog heel vaak aan terug. Tijdens een voorstelling heb ik ooit in een repliek gezegd "Vroeger was ik Shirley Valenberghs". Ik had het zelf niet eens door! Het bewijs van hoe dicht ze bij mij zit.

MAI VALENBERGHS

Als schrijver betrap ik mezelf er regelmatig op dat ik denk in toneelstukken. Een prikkelende krantentitel, een bijzonder iemand die de tram opstapt, iets dat voorbij flitst op televisie... Zeker als je de ideeën gaat combineren. Telkens denk ik: dat zou de basis voor een goed toneelstuk kunnen zijn. Je kunt het vaak zo gek niet bedenken of het gebeurt in het echt. Of die realiteit dan een komedie is of een tragedie? Het is maar hoe je het ziet.

PETER DE PAUW

Ik denk aan twee rollen die ik op mij mocht nemen, om verschillende redenen. Ik speelde de presentator in De Dansmarathon in 'They shoot horses, don't they?' Dat personage ging zo tegen mijn eigen aard in, maar was zo duivels heerlijk om te spelen, dat zijn vettig lachje nog lang in mijn lachregister bleef steken. En toen ik een paar seizoenen geleden Bert speelde in 'Desperado' realiseerde ik me dat de belangrijkste monoloog van dat personage – over een generatiekloof op het werk en de eenzaamheid die daaruit volgde – een spiegel was van een mijn eigen leven. Gelukkig greep ik zelf niet naar de fles zoals mijn personage wel deed.

DIRK CROMMELINCK

Bij een toneelstuk van Kopspeel speelde ik een man die nogal vrouwziek was. Dus fluiten, opmerkingen maken, op hun bips kletsen... Toen ik naar huis fietste, merkte ik dat ik nog altijd zin had om naar vrouwen te fluiten. Ik ben zelf vrouw en hetero, dus dat was super creepy. Ik merkte dat er iets mis was toen een vrouw me vroeg of ze iets van mij aan had. Toen besefte ik pas dat ik haar had aangestaard, haar bij wijze van spreken stond uit te kleden met mijn ogen. Bij het verder fietsen moest ik mezelf inhouden om geen vrouwen na te staren of na te fluiten. Gelukkig was dat de volgende dag over.

PATRICE DE MEYER

© Dieter Bevers

SPLITSREEN

Rosalien Jansema (24) is theaterstudente aan het RITCS.

DE LUCHTBALLON

Ik zat eens in een luchtballon.

Ik zag een krekel kraken;
Ik zag een hond poepen tegen een paal;
Ik zag een haai een ei leggen;
En ik zag een vogel tegen een vogel vliegen.

Ik zag de buurvrouw naar de bakker gaan.

De krekel sprong een sprongetje;
De hond rende een rondje;
Het ei werd gevonden op het strand;
En de vogel vloog een vierkant.

Waar de wind waait, waait de wind.
Waar je heen loopt, beland je.
Waar je plast, wordt het nat.

De luchtballon vloog voorbij
En ik zat op het station.

De krekel zag de onderkant van een voetzool;
De hond werd gewurgd door zijn leiband die te strak zat;
De vogel viel op de grond en ademde niet meer;
Het ei werd meeegenomen naar huis en vroom dood.

En de buurvrouw?
Zij smakte het croissantje in haar mond kapot.

HOERA VOOR DE GROOTSHEID VAN DE KLEINE THEATERGANGER!

Een liefdesbrief aan de kinderkunsten en kunstig kind zijn

EMILY DE MEULEMEESTER

WASCO - scènebeelden © Danny Willems

Weet je wat nog leuker is dan kleuren? Buiten de lijntjes kleuren. Maar om een of andere reden zijn we het er collectief over eens geworden dat een fatsoenlijk mens dat beter niet doet. Dat we de veiligheid van die lijnen maar moeten omarmen. Ik vind dat zonde. En blijkbaar ben ik niet de enige, want de makers en spelers van *WASCO!* delen mijn verlangen naar wat buiten die lijntjes ligt.

Choreografe Lisbeth Gruwez en muzikant Maarten Van Cauwenberghe zien iets kleurrijk in dans. Dans als kleuren in de lucht. Het duo vormt Voetvolk, een dansgezelschap dat toch net wat anders doet. Ze creëerden voor het paleis een levendig kinderkunstwerk: *WASCO!* Een kunstwerk dat gaandeweg omslaat in een spetterende vreugdekreet.

In de grote zaal van het paleis in Antwerpen druppelen jonge dansers het podium op. Zoals de naam van de voorstelling al doet vermoeden doen ze dat

niet met lege handen, maar met een hoop wasco's. Smeuïge blaasinstrumenten en speelse pianotoetsen vormen de freejazz die de dansers en hun wasco's over het doek doen glijden. Ze kleuren hun dansmoves letterlijk in, op het witte doek op het podium. Stilaan vormt zich een waar kunstwerk onder hun voeten. Het genot spettert bijna even hoog als de verf die ze rondstrooien. En dat is een feest!

Jongerwets en nieuwbollig

WASCO! is een voorstelling voor en door kinderen. Jammer genoeg behoor ik daar niet meer toe, en jij waarschijnlijk ook niet. Jij en ik kijken op een andere manier naar de wereld dan kinderen dat doen. Wij eerder rationeel, op z'n minst nadenkend; kinderen vrijmoedig, onbegrensd en misschien zelfs een beetje naïef. Anders kijken naar de wereld, dat betekent automatisch ook anders kijken naar toneel. Kinderen nemen dat kijken – in tegenstelling tot volwassenen – vrij letterlijk. Waar wij af en toe verdwalen in het analytisch kijken, houden kinderen het bij het associatief kijken. Wat ze zien, zal in de meest pure vorm in hun eigen verbeelding belanden. Zij spelen verder met het speelgoed dat de theatermaker hen voorlegt; wij volwassenen doen het met onze intellectuele interpretaties. Enorm creatief en ruimdenkend van ons. Maar niet altijd even eerlijk, even feitelijk. En blijkbaar vinden kinderen dat ook.

“Volwassenen klagen altijd maar dat wij te druk zijn, maar dat zouden ze zelf ook beter zijn.”

Na de voorstelling zet ik me op een ietwat te klein stoeltje, aan een ietwat te klein tafeltje, omringd door ietwat kleinere mensjes. We babbelen over de voorstelling die we net zagen en niemand vat het zo goed samen als Noah, een van de jongerenambassadeurs van het paleis: “Dit was een van de leukste voorstellingen die ik heb gezien. Het was zo van *We don't care about the world, we are on our own!* en dat vond ik geweldig.” De kinderen zijn het erover eens: eindelijk eens een voorstelling waar ze niet bij moesten nadenken! Zo zei een van hen: “Vaak hebben toneelstukken een super serieuze bedoeling, maar bij dit toneelstuk was dat minder. Ze deden iets dat niets betekende, gewoon iets dat zij leuk vonden. Dat was zo leuk om naar te kijken!”

In vrede lieten ze zich volledig opsorpen door alles wat op het podium gebeurde. Ze zagen niet per se een bredere boodschap achter de kleurrijke dansbewegingen: of die er was of niet, maakte eigenlijk geen verschil. Noah zei het zo: “Ik denk dat ze vooral plezier willen maken en iets moois willen tonen. Misschien zat er wel een betekenis achter, maar die heb ik niet echt gezien.” Dat betekenisloze, zorgeloos genieten is wat de kinderen zo fantastisch vonden aan *WASCO!* En het is precies dat wat de volwassen theatergangers die ik kon spreken minder goed vonden aan de voorstelling. Bij hen bespeur ik een verlangen naar meer, naar betekenis. Het woord “flauwkes” komt voorbij en ik moet denken aan mijn babbel met de kinderen, toen een van hen dit zei: “Altijd als we met school naar toneel gaan, dan is er maar één kind dat meespeelt, of soms zelf geen. Dan gaat het eigenlijk niet echt over kinderen maar gewoon over wat volwassenen denken over kinderen. En dat vind ik wel flauw.”

Hoe kleiner, hoe fijner

Interpreteren, praten en denken over een voorstelling zijn natuurlijk enorme troeven van de volwassen kijk op theater, begrijp me niet verkeerd. Maar we mogen dat kinderlijke niet uit het oog verliezen. Er zit iets amicaal in het wederzijds vertrouwen tussen theatermaker en een jonger publiek. Een soort vertrouwen dat soms verloren lijkt bij de volwassen kijker. Daarmee lijkt de volwassen theaterganger ook het plezier in het banale kwijtgeraakt te zijn. Kinderen bewandelen de grenzen van het absurde dagelijks en laten zich er volledig door opsorpen. Volwassenen zijn al lang niet meer zo roekeloos in hun denken.

Wanneer de creativiteit het even laat afweten, kan ik je ten zeerste aanraden een korte babbel te slaan met een zesjarige. Ga mee in hun eindeloze verbeelding en je creativiteit zal schitteren. Zo zei een van de kinderen aan ons tafeltje: “Ik vind dat volwassenen een beetje losser moeten zijn, net zoals kinderen.” Een van de anderen deelde als reactie daarop een beetje van haar wijsheid: “Volwassenen zitten altijd te klagen dat wij te druk zijn, maar dat zouden ze zelf ook beter zijn. Ze dragen altijd zo van die strakke pakken en zijn zo zuur. Volwassenen zouden minder moeten denken en gewoon doen wat ze willen. En dat zie je wel bij de kinderen.” Het is met diezelfde onbezonnen blik dat ze naar theater kijken. Die blik gunt de jeugdtheatermaker een immense vrijheid.

De pracht van het jeugdtheater zit hem niet enkel in zijn vrolijke kleuren of nazinderende melodieën. Het zit hem in het doen opleven van de kindse blik. Een blik die volwassenen jammer genoeg achterwege hebben gelaten. Maar ook een blik die zich met gemak opnieuw laat aannemen. Want in het jeugdtheater is het aan de kinderen, én het kind in jou.

“Jeugdtonel gaat vaak over wat volwassenen denken over kinderen, niet over kinderen zelf. Dat vind ik flauw.”

WASCO - scènebeelden © Danny Willems

A PLAY WITHIN A PLAY WITHIN A PLAY WITHIN A PLAY

OVER META-THEATER: EEN FRISSE KIJK OP THEATER

NIELS NIJS

© Lotte Vereecken

De vierde wand doorbreken: doet het een belletje rinkelen? Het verwijst naar acteurs die de toeschouwers aanspreken. De grens tussen acteurs en publiek vervaagt en de passieve kijkers worden actief betrokken. De voorstelling gaat plots over meer dan het verhaal en stelt z'n eigen codes in vraag. Theater over theater: meta-theater. Een leuke denkoefening, maar hoe begin je eraan? Theatremaker Joris De Bock deelt zijn ervaringen.

Joris De Bock experimenteerde voor zijn voorstelling 'Vijand van het volk' met meta-theater. Hij ging daarvoor de mosterd halen bij meta-goeroe Bertolt Brecht en dat leverde hem een longlist nominatie voor het Landjuweelfestival 2023 op.

Waarom koos je voor meta-theater?

"Voor ik het stuk had gekozen, las ik over Brecht en raakte ik geïnspireerd. Hij wilde tot de realiteit doorstoten en het publiek aan het denken zetten. Toen ik later 'Vijand van het volk'

las, merkte ik dat het een heel maatschappijbewust stuk is. Het gaat over milieuvervuiling en lokale politiek. Het idee van Brecht zat dus al in de tekst verweven. Toen ik begon na te denken over hoe het stuk aan te pakken, leek de Brechtiaanse manier een ideale match."

"Dat had ook nadelen. Ik wilde me zo verdiepen in het Brechtiaanse en de voorstelling daar helemaal op focussen dat ik er op een bepaald punt in vastliep. Ik weet er natuurlijk niet alles van en we hadden niet de tijd om alleen maar bezig te zijn met Brechtiaanse meta-oefeningen.

Meta-theater?

De term meta-theater werd voor het eerst gebruikt door theaterwetenschapper Lionel Abel. Hij verwijst naar voorstellingen die ons vertellen dat "de gebeurtenissen en de personages een uitvinding zijn van de schrijver" en die gaan over "het leven dat in se al getheatraliseerd is". De codes van het theater worden zichtbaar.

Meta-theater maakt het publiek actief betrokken. Het zet toeschouwers aan het denken over wat ze op het podium zien. Zo kan je hen aanzetten om ook kritisch over de samenleving te reflecteren.

Sporen van meta-theater waren al terug te vinden bij Shakespeare. In zijn 'Midsummer Night's Dream' krijg je bijvoorbeeld het verhaal te zien van een groep theateracteurs die een voorstelling inoefent en de teksten verdeelt. Dit 'theater in het theater' is een uitstekend voorbeeld van meta-theater.

Wil je op de eerstvolgende première pochen met je kennis over meta-theater? Dan kan je het volgende lijstje van theaterschrijvers bovenhalen:

- Bertolt Brecht ('Mama Courage en haar kinderen');
- Samuel Beckett ('Endgame');
- en Luigi Pirandello ('Zes Personages op zoek naar hun schrijver').

Ik moest dan de keuze maken om me weer te focussen op het stuk. En dat is ook prima. Het werkt heel verrijkend om met stromingen en oefeningen aan de slag te gaan, en dat nadien los te laten."

Hoe is je repetitieproces door meta-regisseren gekleurd?

"Ik zocht naar manieren om de acteurs na te laten denken over de tekst. Bij Brecht is de achtergrond en het verhaal van een personage minder belangrijk. Het is belangrijker dat de spelers weten wát ze vertellen. Daarom ben ik de eerste repetities aan de slag gegaan met een boek over Brecht. Ik selecteerde oefeningen die ik interessant vond en gebruikte daar de tekst voor."

"Ik introduceerde ook een regel. Wanneer een acteur bij een andere speler een interessante zin hoorde, mocht die acteur vragen: "Wat zeg je?". De andere speler herhaalde de zin dan. Dit zorgde voor heel wat spanning, ook tijdens de voorstelling: iedereen stond op scherp en was bezig met wat er verteld werd. Ook de oefening van je publiek aanspreken zorgde voor heel wat nieuwe impulsen."

Was dat niet heel moeilijk voor de acteurs?

"Die Brechtiaanse oefeningen waren voor hen inderdaad echt niet vanzelfsprekend (lacht). Ze vonden het fijn, maar waren bang dat we tijd verloren. Ik vind dat we daar net tijd mee hebben gewonnen: we waren aan het werk met de tekst én hebben waardevol materiaal gegenereerd. Mijn voorstelling is misschien niet het toppunt van meta-theater geworden, maar alle oefeningen en al dat voorbereidend werk creëerden wel een voelbare spanning. En dat merkte ook het publiek. Mijn ouders zeggen vaak dat ze het goed vinden, maar nu zeiden ze: "Het is grappig én het heeft een boodschap." De meta-laag die de boodschap versterkte, zorgde er dus niet voor dat de voorstelling zwaarder werd. Er werd nog altijd gelachen!"

"Mijn tip is om eens een boek vast te pakken. Neem iets dat je leuk vindt en waarin duidelijke oefeningen staan. Ik denk niet dat je bang moet zijn om in het begin dingen uit te proberen of letterlijk oefeningen over te nemen. Je creëert voor jezelf kansen om een frisse voorstelling te maken."

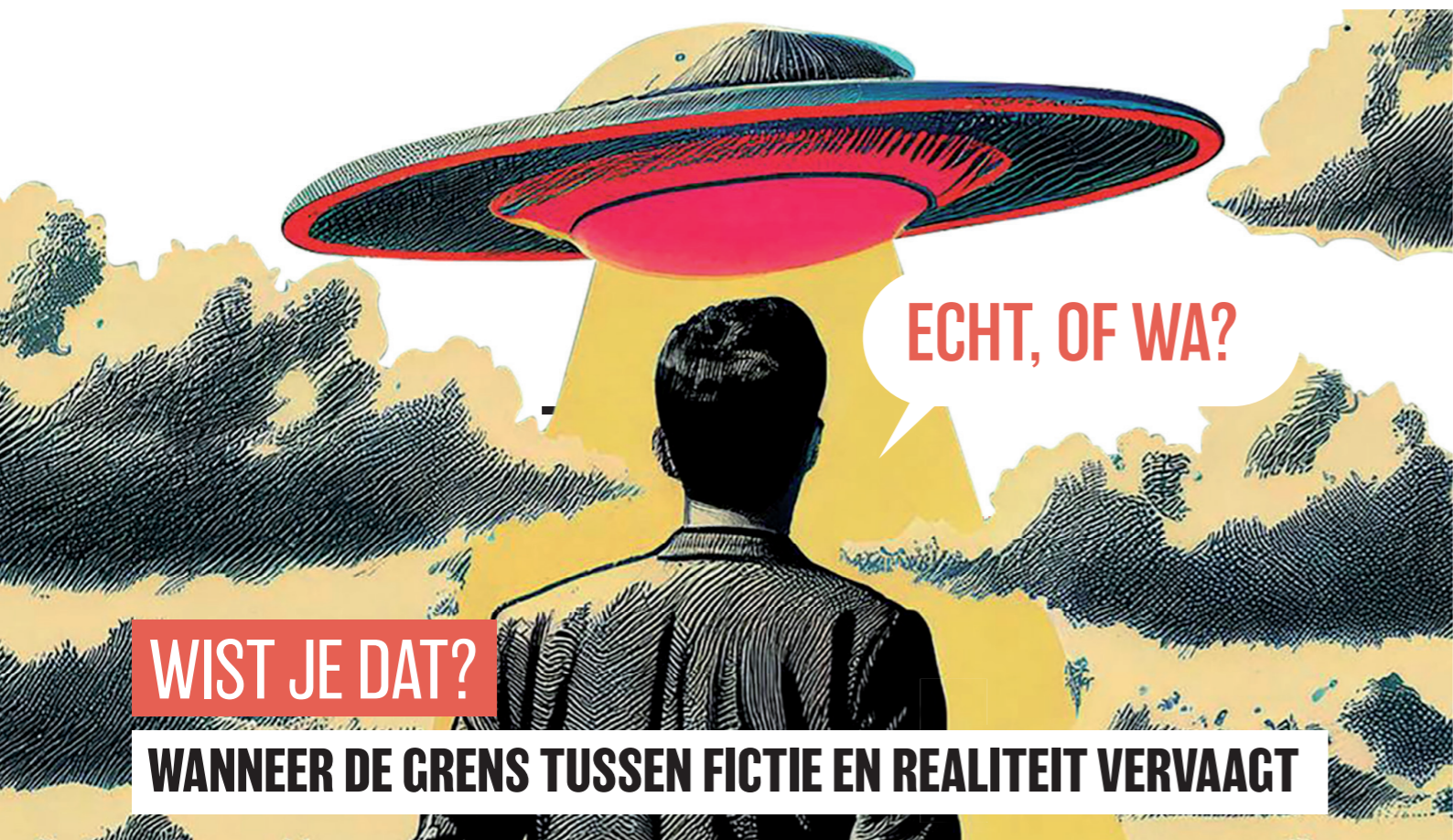

© Lotte Vereecken

Hoe zet je dat in de praktijk?

Alles met het woord *meta* voor loopt het risico om gezien te worden als hyper-intellectueel of moeilijk. Toch hoeft dat niet zo te zijn. Wil je eens experimenteren met meta-theater? Dan kan je onderstaande ingrepen eens uitproberen!

- **Doorbreek de vierde wand:** Spreek het publiek rechtstreeks aan. Stel hen een vraag, kijk hen in de ogen en richt een zin tekst naar je nonkel of tante.
- **Gebruik theatertermen:** "Shit, mijn rekvisiet is stuk!" Weinig dingen die je publiek zo zullen doen schuddebuiken. Integreer theatertermen zoals scène of rekvisiet. Ze geven je publiek niet alleen aan dat ze naar een voorstelling zitten te kijken (meta!), maar geven je ook de kans als regisseur om kritiek te geven op wat je aan het vertellen bent (nog meer meta!).
- **Vervreemding is de sleutel:** Stap in de voetstappen van Brecht en ga gek met tekstzegging. Zeg sommige zinnen absurd stil. Zet je spelers met hun rug naar het publiek terwijl ze spreken of laat een speler de dialogen vertalen naar het Noordlers. Zorg voor ingrepen die het publiek vreemd vindt. Het lijkt gek, maar dat zorgt voor hilariteit én de toeschouwers denken tegelijkertijd na over wat ze zien.
- **Een voorstelling in een voorstelling:** Hoorde je al van een raamvertelling? Wel, deze ingreep geeft je gegarandeerd meta-theater. Gooi in je voorstelling een andere voorstelling, een ander verhaal dat kritiek levert op het primaire verhaal dat je aan het vertellen bent. *Shakespeare approved!*

WIST JE DAT?

WANNEER DE GRENS TUSSEN FICTIE EN REALITEIT VERVAAGT

© Adobe Stock / Iridescentstreet

DOMINIC DEPREEUW

Sommige voorvallen kennen we allemaal: hoe een radiohoorspel over de landing van marsmannetjes voor nationale paniek zorgt in de VS in 1938, hoe een opvoering van de opera 'De Stomme van Portici' de gemoederen zo doet oplaaien dat er een onafhankelijkheidsstrijd losbarst, of hoe een pistool dat een rekwisiet moest zijn, toch echt geladen blijkt en er een cameravrouw wordt doodgeschoten. Theater is in principe verzonnen, bedacht, en in het beste geval zo geloofwaardig gebracht dat je meegaat in de fantasie. Maar soms gaan mensen zo fel mee, dat de grens tussen fictie en non-fictie niet meer duidelijk is. Hier enkele opmerkelijke voorbeelden.

1 GESTROPT

Mee opgaan in wat een acteur doet op de scène kan ook te maken hebben met beroepsmisvorming. Zo kwam een zelfmoordscène bij Hofpoortteater Elckerlijc in Turnhout een dokter in de zaal wat té echt over. De acteur ging zich zogezegd opknopen en zijn gezicht liep nogal rood aan. Dat was het signaal voor de arts om te oordelen dat de toestand hier kritiek was en hij spurte het podium op. Maar het enige wat dood viel, was de scène, want het bleek allemaal maar gespeeld.

Gelukkig maar, want het omgekeerde is helaas ook gebeurd. In 2016 ging een

opknopingsscène helemaal mis in Italië voor de toen 27-jarige acteur Raphael Schumacher. In het theaterstuk 'Mirages' moest hij zich ophangen met een touw. Normaal gezien zou een harnas hem opvangen, maar die ene keer liep het echt fout. Pas toen iemand uit het publiek doorhad dat hij echt opgehangen werd, liep die naar hem toe om het touw losser te maken. Nog een andere toeschouwer hielp om de acteur naar beneden te halen. Na enkele dagen coma hebben artsen Schumacher uiteindelijk hersendood verklaard. Een tragisch geval waar de realiteit de overhand haalde op fictie.

2 ZWART-WIT

Helemaal mooi wordt het wanneer het publiek alles voor waar aanneemt. Zo geloofden veel mensen in de beginjaren van de televisie dat jij niet alleen de presentator op tv kon zien, maar dat die presentator ook jou zag zitten in de huiskamer. Uit die naïeve zwart-wittijden van de televisie stamt een anekdote van toenmalige tv-coryfee Jan Van Rompaey. Eind jaren 60 (dus in Vlaanderen nog volop in de zwart-wittijden) verleende hij samen met nog enkele schermgezichten zijn medewerking aan een benefietavond voor het goede doel. Zij zouden allen hun opwachting maken in een theater

Jan van Rompaey als presentator van Magesien

ergens in het land. Jan Van Rompaey is als eerste aan de beurt. Wanneer hij het podium opstapt, hoort hij een vrouw vooraan in de zaal verschrikt uitroepen: "Och, die is in kleur!". Duidelijk een opmerking van een dame die de dingen allemaal wat te zwart-wit zag.

'De zaak Shell' - De Nwe Tijd © Karolina Maruszak

3 HISTORIES

Al jaren zie je naast het vertrouwde theater met verzonden verhalen, steeds vaker documentair theater. Bestaande mensen en feiten worden dan - haast letterlijk - ten tonele gevoerd, soms met een theatrale twist, of bekeken vanuit een bepaald standpunt. Een voorbeeld is Belpop Bonanza, dat met een reeks theatertournees de geschiedenis van de Belgische popmuziek heeft verteld.

Nog een stapje verder gaan theatermakers Anoen Nuyens en Rebekka de Wit met 'De Zaak Shell'. Daarin fileren ze het klimaatdebat via zowat alle mogelijke standpunten, met als aanleiding de rechtszaak die enkele ngo's tegen Shell hebben aangespannen. Als volwaardige onderzoeksjournalisten bezochten de theatermakers

aandeelhoudersvergaderingen van multinationals, ze lazen speeches van en interviews met Shell, ploegden akkoorden en beleidsnota's van overheden door, maar noteerden ook opmerkingen van gewone familieleden als ze uitspraken deden over de klimaatcrisis. Voor elke stem in het klimaatdebat schreven zij een pleidooi, en in 'De zaak Shell' komen al die stemmen samen. De CEO van Shell is een personage, de gewone man is een personage, het gemeentebestuur is een personage... Het is bijzonder straf hoe koude cijfers, feiten en tabellen zo'n meeslepend theater kunnen opleveren. Ik zou durven zeggen: 'De zaak Shell' is tanken voor de geest.

4 VAN FICTIE TOT SCHORSING

Fictie vermengd met feiten, of feiten vermengd met fictie: allebei kunnen ze zeker een impact hebben op de soms harde werkelijkheid. Dat is eerder dit jaar gebleken na de publicatie van 'Life is but a dream', een tekst van theatermaakster Julie Cafmeyer. Daarin vertelt ze een zogezegd fictief verhaal over haar ervaringen bij theaterhuis De Ronde.

Een niet nader genoemde directeur van dat fictieve theater intimideert de startende actrice en andere collega's, maakt avances en betreft sommigen in seksuele massages. Eén passage eindigt met de theaterdirecteur en zijn vrouw die zitten te tongkussen op de blote rug van Cafmeyer.

Veel betrokkenen herkenden in het verhaal het Antwerps kunstenhuis De Studio. Het bestuur heeft het signaal ernstig genomen en de algemeen directeur tijdelijk op non-actief gezet om uit te zoeken wat er aan de hand is. Cafmeyer zei over de hele zaak: "Wat het voor mij fictie maakt, zijn de beelden die ik gebruik om de sfeer en de energie te beschrijven. In mijn tekst zit haat, maar ook liefde voor een persoon. Daarin zit macht en onmacht. Het gaat mij ook niet om die ene theaterdirecteur, maar om de mechanismen die zijn gedrag mogelijk maken. Ik hoop dat mensen mijn verhaal op dat diepere niveau lezen." En wie wat dieper las, concludeerde: het gaat om een feitenrelaas, gekleurd met haar persoonlijke belevenis.

Fictie gebruiken om echte problemen van echte mensen aan te kaarten. Cafmeyer schrijft zich daarmee in de lange traditie van grote namen als Molière en Brecht. En ze leefden nog lang en gelukkig? Dat is pure fictie!

'Life is but a dream' - Julie Cafmeyer

Het Laatste Bedrijf

Het verhaal speelt zich af in een klein stadje waar het enige theater, dat al generaties lang bestaat, gesloten dreigt te worden door de gemeente om plaats te maken voor een nieuw winkelcentrum. Theaterdirectrice Lena is vastbesloten om het theater te redden en organiseert een laatste, spectaculaire voorstelling in de hoop de gemeenschap en de burgemeester te overtuigen van de culturele waarde van het theater. Op de dag van de voorstelling lijkt alles eerst mis te gaan, maar uiteindelijk wordt de burgemeester overtuigd. Het stadje viert feest en het theater krijgt een nieuwe kans.

De personages:

- Lena**, een gepassioneerde theaterdirectrice die vecht voor het behoud van cultureel erfgoed.
- Thomas**, een sceptische journalist die het verhaal van het theater ontdekt en besluit te helpen.
- Sofie**, een voormalige actrice die terugkeert naar haar geboortestad om het theater te redden.
- Bart**, de burgemeester met politieke ambities die het theater wil sluiten voor een nieuw commercieel project.
- Els**, een lokale ondernemster die het potentieel van het theater ziet als een toeristische trekpleister.
- Jeroen**, een jonge toneelschrijver die een stuk wil schrijven dat het theater kan redden.

Act 2 - Scène: 'De oude garderobe'

We zijn in de oude garderobe van het theater, vol met kostuums en rekvisieten uit vervlogen tijden. Stofdeeltjes dansen in de lucht, verlicht door de zachte gloed van een enkele lamp.

Lena: *(bladert door een stapel scripts)* "Dit is het. Het stuk dat mijn grootvader schreef voor de opening van het theater."

Thomas: *(kijkt over haar schouder)* "Denk je dat het publiek hier nog steeds voor warmloopt?"

Sofie: *(hangt een kostuum terug)* "Het gaat niet om wat in de mode is, Thomas. Het gaat om traditie, om herinnering."

Lena: "Precies. Dit stuk vertelt het verhaal van ons theater, van onze gemeenschap. Het heeft hart."

Thomas: "Hart is goed, maar we hebben ook iets nodig dat... knalt."

Sofie: *(glimlacht)* "Wat dacht je van een verrassings-act? Iets dat niemand verwacht?"

Lena: *(krijgt een idee)* "Een gastoptreden! We kunnen iemand van buitenaf halen, een bekende naam."

Thomas: "Dat zou de aandacht kunnen trekken, maar wie zou bereid zijn om ons te helpen?"

Sofie: *(peinzend)* "Ik ken misschien wel iemand. Een oude vriend van de toneelschool..."

Lena: *(enthousiast)* "Dat is het! Sofie, neem contact met hem op. Thomas, zoek uit hoe we dit kunnen promoten. We gaan groot uitpakken!"

Act 3 - Scène: 'De grote finale'

Het podium is verlicht met een enkele spotlight die schijnt op een lege stoel in het midden. Het publiek is stil in afwachting van wat komen gaat.

Lena: *(staat op van de stoel, richt zich tot het publiek)* "Dames en heren, welkom bij wat misschien wel onze laatste voorstelling is."

Bart: *(staat op uit het publiek, onderbreekt haar)* "Lena, dit is onzin. Je weet dat dit theater niet meer rendabel is."

Els: *(komt het podium op)* "Dat is niet waar! Dit theater is het hart van onze gemeenschap. Zonder dit, verliezen we meer dan alleen een gebouw."

Jeroen: *(neemt het woord)* "En daarom hebben we iets speciaals voorbereid. Een stuk dat ons allemaal vertegenwoordigt, dat ons verbindt."

Lena: *(knikt naar Jeroen)* "Dank je, Jeroen. Dus zonder verder oponthoud, laat ons beginnen met 'Het Laatste Bedrijf'."

Misschien ben je je wenkbrouwen nog wat aan het fronsen door de tekst die je op de vorige bladzijde hebt gelezen. Dit is waarschijnlijk niet wat je van de dialogen in OPENDOEK-magazine gewoon bent. Dat kan kloppen! Want deze keer is het niet een redacteur die met de schrijfpdracht aan de slag is gegaan, maar wel artificiële intelligentie.

FRANK WERTELAERS

Voor dit experiment zijn we aan de slag gegaan met tekstmateriaal van de meest ontleende toneelschrijver uit de Theaterbib in 2023: Yves Caspar. Zijn volledige oeuvre was niet genoeg om een computermodel volledig te leren om net zoals hij te schrijven, dus daarom zijn we aan de slag gegaan met CoPilot.

Eerst hebben we het programma een aantal dialogen van Caspar laten samenvatten en analyseren, via scènes uit zijn stukken '30', 'De schoonste dag' en 'Lijst Lenaerts'. Daarna vroegen we CoPilot om zelf een plot, een aantal personages en twee scènes uit te werken. Het resultaat las je dus op de vorige bladzijde. Maar wat vindt Yves Caspar hier zélf van?

Yves Caspar © Filip Nuyttens

"Er zit geen ziel in de theatertekst van AI, terwijl dat de essentie is van een goed stuk."

Yves Caspar, bedankt dat we met jouw materiaal aan de slag mochten gaan!

Caspar: "Graag gedaan, ik keek uit naar het resultaat van deze test. In het achterhoofd van veel schrijvers sluimert toch wel een lichte ongemakkelijkheid wanneer het over AI gaat. Niet dat het op dit ogenblik als een onmiddellijke dreiging wordt gezien, maar je weet maar nooit hoe het evolueert. Na het lezen van deze "theaterteksten" ben ik gerustgesteld: we moeten ons nog niet meteen zorgen maken."

Waarom niet?

Caspar: "Ik stel vast dat de afgeleverde teksten diepgang missen. Ze missen kleur, humor, echtheid. Er zit geen ziel in, en laat dat nu net de essentie zijn van een goede theatertekst. Ik hou van humor met een zekere gelaagdheid: die vind ik absoluut niet terug. Eigenlijk zit er geen humor in *tout court*, terwijl dat een belangrijk onderdeel is van mijn stukken. Ik moet wel toegeven dat de basisopbouw van het verhaal op zich niet zo slecht is."

Wat is je opgevallen toen je de teksten las?

Caspar: "Opvallend is dat de namen van de personages allemaal uit mijn stukken komen, of van acteurs die rollen in mijn stukken hebben gespeeld. Er zitten ook duidelijk verwijzingen in naar nóg andere stukken van mij. En blijkbaar mengt AI ook een dosis realiteit in het verhaal: het afgeleverde stuk gaat over het redden van een oud theater, iets wat ik zelf 13 jaar geleden heb gedaan met Theater De Roxy in Sint-Truiden. Het is duidelijk dat AI de mosterd heeft gehaald bij de krantenartikels die daar destijds over verschenen zijn. Dat is op zich ook wel knap."

"Maar al bij al denk ik voorlopig niet dat AI snel stukken zal schrijven die een publiek écht aan het lachen kunnen brengen of ontroeren. Daarvoor mist een computerprogramma iets heel essentieel en dat is gevoel. Wie niet schrijft met gevoel, levert ook geen tekst af die mensen kan beroeren. Ik zeg wel: voorlopig, want het kan snel gaan, en ik ben er vrij zeker van dat het AI ooit wel zal lukken. Dan zullen we ons moeten omscholen en in de IT-sector gaan werken." *(lacht)*

WANNEER THEATER JE GEZINSLEVEN KLEURT

KOPPELS EN OUDERS EN KINDEREN OVER DE SCÈNE DELEN

KURT VELGHE (55)

Toen ik begon met acteren, sleurde ik mijn hele gezin mee in mijn hobby. Mijn eerste vrouw Sylvie probeerde het eerst als actrice, maar vond

haar ware roeping achter de schermen, bij de grime en de rekwisieten. Met mijn tweede vrouw Griet kreeg mijn liefde voor theater een nieuwe dimensie: we stonden samen op het podium. Dat was niet vreemd, integendeel. Het voelde als thuiskomen: zelfs de meest intieme of uitdagende scènes werden minder intimiderend, omdat we ze samen aangingen. Uiteindelijk richtten we zelfs een eigen gezelschap op met vrienden.

Ook mijn kinderen én pluskinderen zijn betrokken bij theater. Dat is misschien niet zo verwonderlijk, want ze moesten altijd mee naar onze repetities. Het mooiste moment was toen ik met mijn dochter op het podium stond: een vader-dochter-duo zowel op als naast de scène. En één van de andere familiehoogtepunten was 'R.U.R': ik regisseerde, mijn vrouw en mijn twee plusdochters acteerden en mijn zoon, die verder niet zoveel met theater heeft, kwam foto's nemen. Geweldig was dat!

Een van de meest hartverscheurende en hartverwarmende momenten die ik heb meegemaakt was tijdens een uitvoering van 'Één vloog over het koekoeksnest', waarbij ik McMurphy speelde. Mijn jongste plusdochter, toen vier jaar oud, zat in het publiek en begon te huilen bij mijn sterfscène: een moment dat de kracht van theater onderstreepte om echte emoties op te roepen.

ISABEL BOURGEOIS (44)

Bert en ik speelden broer en zus in 'Een bruid in de morgen' bij gezelschap Mandelgalm. Niet veel later waren wij een koppel - al klinkt dat bijna incestueus! Ook wij richtten uiteindelijk een eigen gezelschap op, TG BIT, en ook wij sleurden onze kinderen mee naar het toneel. Maar de uitkomst kon niet meer verschillend zijn! Onze zoon Sen is 16 en hij is grote fan van Abattoir Fermé. Soms zegt hij middenin een gesprek teksten op die Bert en ik ooit op scène opdreunden. Onze andere zoon Sig daarentegen heeft niet de minste interesse in theater: zelfs bij Studio Orka kan hij niet op zijn stoel blijven zitten. Tegen het einde van de voorstelling heeft hij alles gezien - behalve wat zich op het podium heeft afgespeeld. (lucht)

MYRIAM ANNE (57)

Kris en ik leerden elkaar kennen door theater. We zijn momenteel de drijvende krachten achter Theater Platteau. Een hobby

delen heeft zo zijn voordelen, want we hebben veel gemeen schappelijk: we houden ervan om te creëren, rekwisieten en kostuums bij elkaar te zoeken en naar andere voorstellingen te kijken. We kunnen er uren over napraten bij een goed glas wijn. Het enige nadeel? Dat 90% van onze gesprekken over theater gaan, zeker als er een nieuwe productie van ons gezelschap aankomt!

JOPPE DEKOKER (23)

Mijn papa Wim is een grote naam uit het theater in de vrije tijd, dus de druk om te presteren is soms groot. Maar dat neem

ik er graag bij, want met familie op scène staan is het mooiste wat er is. Er zijn wel eens frustraties of irritaties, dat klopt, maar de band die je opbouwt, de trots die je ervaart over elkaars prestaties en de onderlinge steun zijn onvergetelijk. Ik ben extreem dankbaar voor de liefde en passie voor theater die we samen ontwikkelden. Het zijn herinneringen die ik zal blijven koesteren.

RE PER TOIRE

Ieder nummer grasduinen we in de collectie van de Theaterbib van OPENDOEK, op zoek naar interessante teksten. Toch je gading niet gevonden? Neem dan een kijkje in onze catalogus. Alle besproken teksten kan je lenen via bib.opendoek.be

We volgen de genderaanduidingen van personages zoals aangegeven door de auteurs.

BASTIAAN MALCORPS EN DE VLAAMSE THEATERAUTEURS (VTA)

Mats Vandroogenbroek BAMBIRAPTOR

"Ge kunt toch naar de kinderfabriek?"

JEUGD
1D/1H

Jakoby beschrijft producten voor bol.com. Positief, koopklaar, maar bij de feiten. Anina is soms 'wasco'; haar woorden raken in de war, en in de plaats van te beschrijven wat ze ziet, maakt ze nieuwe woorden. Dat brengt Jakoby danig in de war - zijn woorden hebben een vast doel, haar woorden zijn onvatbaar. Hoe langer hij met haar praat, hoe meer hij de wasco toelaat in zijn hoofd.

Een enorm creatieve tekst die ruimte laat voor minstens even creatieve ensceneringen. De tekst speelt zich volledig af aan de bushalte, maar ga alsjeblieft even op YouTube zoeken wat de oorspronkelijke makers er zelf mee hebben gedaan. Een sterke aanrader voor iedereen die soms wasco denkt. (BM)

Georges Courteline en Karst Woudstra BANG VOOR EEN PAK SLAAG

"Als ik daar over die drempel stap, eindigt het in een tragedie!"

DRAMA
1D/1H

Na een feestje komen een man en een vrouw thuis in een ijzige sfeer. Zij heeft staan flirten met een militair, en dat zint hem niet. Nochtans heeft ze hem de kans gegeven in te grijpen, maar hij krabbelde terug. Nu gooit hij echter met grote woorden; hij zal die kapitein eens zeggen wat hij denkt! Hij zal hem, als het niet anders kan, in elkaar slaan! Maar het blijft bij woorden, want uiteindelijk blijft de man gewoon thuis. In de plaats van op de kapitein, werkt hij zijn woede uit op alle vrouwen om hem heen.

Een zwarte komedie over een breedsmoelkikker van een man en zijn onfortuinlijke vrouw. Een korte, maar erg krachtige tekst voor twee acteurs die ruzies kunnen laten knetteren. (BM)

Femke Van der Steen THERE NEVER WAS A BOX (MATER II)

"Ge zijt mooi man. Ge zijt zo schoon. Uw woede. En dat ge niet goed weet waarvoor."

SATIRE
4H

Een koning moet zijn zonen opofferen om in leven te blijven. Het is een oud verhaal en we kennen het. Vaders en zonen, schurken en helden, alle mannelijke archetypen passeren de revue. Dan draait er iets. De mannen laten hun heroïek vallen, en leren een zorgende rol op te nemen. Ze leren empathisch te zijn, en ontmantelen de cyclus van geweld die ze zelf in gang hebben gezet.

Na 'Mater', waarin vrouwenrollen in nieuwe verhalen werden geplaatst, worden mannen nu tegen het licht gehouden en nieuwe rollen toebedeeld. Van der Steen gebruikt opnieuw een soort verhalen die we denken te kennen, om een heel nieuw soort narratief te maken. Voor groepen die niet bang zijn om creatief met hun verhalen om te springen. (BM)

Wouter Vanyselberghe PLAMUUR

"Reëel en virtueel zijn nog nauwelijks te onderscheiden."

TRAGIKOMEDIE
3D/5H

Jurgen wordt 22 jaar. Zijn vader en moeder bouwen een klein feestje voor hem, voor vrienden en familie. Jurgen is echter alleen aanwezig als laptop; de echte Jurgen overleed een paar maanden geleden tijdens een gevaarlijke stunt. De Jurgen op de laptop is een avatar, waarvan zijn vader geen afscheid kan nemen. Jurgens grote broer heeft, als 'cadeau' voor Jurgen, een AI-upgrade bij; een stuk software dat de hele verwrongen situatie nog veel ingewikkelder maakt.

Een tekst die doet denken aan 'Black Mirror', en een sinister beeld schetst van hoe de grens tussen mens en technologie soms poreus kan worden. Voor groepen die niet terugschrikken van grote concepten en creatieve ensceneringen. (BM)

Stijn van de Wiel en
Michai Gezyen
POUPEHAN

“Veel koppels zouden uit elkaar gaan als ze in de telefoon van hun partner konden kijken.”

TRAGIKOMEDIE
3D/2H

Naar jaarlijkse gewoonte gaan enkele collega's en hun partners op weekend in de Ardennen. Eén koppel staat op het punt te scheiden, en heeft op het laatste moment afgebeld. Overspel, doet het gerucht. En dat doet nadenken. Hebben de vrienden en collega's geheimen voor elkaar? Of voor hun partners? Als experiment legt iedereen zijn telefoon op tafel. Elk bericht wordt voorgelezen, elk gesprek gaat op luidspreker. De gevolgen zijn niet te overzien.

Een speelse tragikomedie, in de verte gebaseerd op de films 'Le Jeu' en 'Perfect Strangers', waarin iedereen geheimen blijkt te hebben, en de leugens elkaar opvolgen. Bijtend maar komisch, voor een bende zelfzekere acteurs. (BM)

Pauline Mol
DAG MONSTER

“Dat sprookje was al heel vaak verteld. Maar nog nooit door ons.”

JEUGD
3D

Drie actrices gaan 'Belle en het beest' te lijf. Ze gaan kort door het verhaal, voor ze het beginnen te vertellen. Eén voor één spelen ze het meisje, haar vader, en het beest. En telkens verliezen ze de draad van het verhaal, omdat ze zo kwaad zijn op het beest, omdat ze zo houden van de vader. Ze kennen het verhaal. Maar nu ze het zelf vertellen, willen ze er hún verhaal van maken.

'Dag Monster' is een ode aan de verbeelding, verpakt in een bekend verhaal. Want dat je weet hoe een verhaal afloopt, betekent niet dat het niet spannend kan zijn. Voor drie actrices die alle rollen tegelijk aankunnen, en een groep die niet terugschrikt voor een creatief verhaal. (BM)

Vera Morina,
naar William Shakespeare
**MIDZOMERNACHTS-
DROOM**

“Er rust een vloek op ons, die houdt ons 1,5 meter van elkaar vandaan.”

MUZIEKTHEATER
16 SPELERS

De eerste koning van Athene verbodt zijn burgers om te slapen. Geen slaap, geen dromen, maar productiviteit en realisme! Hij stierf twee dagen later, maar zijn wet leefde voort. Na 30 jaar ontvlucht een groep jongeren de stad om in de bossen muziek te maken, verliefd te zijn en samen te slapen, voor het eerst. Voor het eerst komen zij terecht in de droom.

Een grondige bewerking van Shakespeares klassiekers, voor een grote groep acteurs en - als het even kan - een nog grotere groep muzikanten en dansers. Morina's droom is een vlucht, uit de prestatie maatschappij, uit heteronormatieve tradities en uit een stad die onder de dreiging van een mysterieuze ziekte gebukt gaat. (BM)

Pol Anrys
**HET LEGAAT VAN
NONKEL RENAAT**

“Over iedere euro die wordt uitgegeven moeten alle negen unaniem akkoord zijn.”

KOMISCHE THRILLER
6D/7H

Na zijn overlijden doet de schatrijke Renaat De Schutter de grond nog één keer daveren met zijn spectaculaire testament. Daaruit blijkt dat hij niet één, maar negen kinderen heeft. En dat hij zijn fortuin aan die negen kinderen tegelijk nalaat, onder strenge voorwaarden. Als ze hun deel van het geld willen uitgeven, moet elke erfgenaam daarmee akkoord gaan, en na het overlijden van een van de kinderen wordt de rest van de erfenis onder de overgebleven erfgenamen verdeeld. Een recept voor ruzie, complotten en ludieke moordpogingen. Renaat blijkt echter nog een paar verrassingen in petto te hebben.

Een komedie met een donker randje over hebzucht en geweld, maar ook over liefde en familie. Voor een groep die er niet voor terugschrikt om alles uit de kast te halen. (VTA)

Geregeld in je mailbox: een overzicht van recent toegevoegde theaterteksten, leestips en ander nieuws uit de Theaterbib van OPENDOEK. Abonneer je via opendoek.be/theaterbib

OPEN
THEATERBIB
DOEK

OPEN
CAST & CREW
DOEK

EDERED

JONGEREN UIT HEEL EUROPA TONEN HUN KUNNEN OP 17 JULI IN GENT

EDERED is een meerdaags ontmoetingsmoment rond theater voor jongeren, elk jaar in een ander Europees land. Dit jaar is OPENDOEK gastheer van de ontmoeting en trekt het EDERED-team naar Gent.

Al sinds 1982 kunnen jongeren uit heel Europa elkaar ontmoeten tijdens EDERED (wat voluit staat voor European Drama Encounters - Rencontres Européennes de Drama). EDERED wil jongeren de groeikansen bieden om zich te ontplooiën tot breeddenkende, grenze(n)loze Europeanen. En hoe kan dit beter dan door theater, als vrije ruimte om te experimenteren?

Dergelijke internationale ontmoetingen bieden jongeren de mogelijkheid om vanuit hun verschillende achtergronden een verscheidenheid aan visies en benaderingen met elkaar te delen. En dit in alle vrijheid: EDERED is geen theaterwedstijd, de ontmoeting is uitdrukkelijk niet-competitief. Het is een proces van interculturele samenwerking waarin jongeren hun ervaringen kunnen beleven in een veilige omgeving. Een unieke kans tot interactie tussen jongeren uit alle Europese culturen. Maar bovenal: het blijft theater en dat is altijd leuk!

De jongeren krijgen een divers programma voorgeschoteld dat bestaat uit intensieve workshops en sociale activiteiten. Op die manier maken jongeren kennis met ongekende theatertechnieken, maar ook met elkaar en uiteindelijk ook met onbekende aspecten van zichzelf.

Dit jaar strijken we met EDERED neer in België, in het kader van Ghent European Youth Capital!

Een hele week werken de jongeren rond het thema 'Louder together!'. De deelnemers, tussen de 18 en 26 jaar oud, werken rond dit thema een creatieve voorstelling uit, die ze aan het einde van de week tonen aan het publiek.

Het is telkens weer verbazend tot welk een creativiteit jonge mensen in staat zijn wanneer ze elkaar inspireren en stimuleren. Getuige daarvan de pure inhoudelijke én

vormelijke kwaliteit van de slotvoorstelling die elk jaar tijdens EDERED wordt getoond. Wat die jongeren op slechts één week tijd kunnen neerzetten, is zondermeer deugdendoend en beloftevol voor de toekomst.

KOMT DAT ZIEN!

Op woensdag 17 juli om 18 uur tonen de jongeren graag hun creatie in Campo Victoria, Fratersplein 7, Gent. De toegang is GRATIS, maar de voorstelling wordt stevast onbetaalbaar!

Opgelet! Er zijn slechts 150 plaatsen. Wil je er ook bij zijn? Schrijf je dan in via de OPENDOEK-website:

<https://www.opendoek.be/beleven/edered>
Of via de QR-code hierbij.

Heb je nog vragen over EDERED? Stuur dan een mailtje naar info@opendoek.be

SPOTS OP WEST

OPEN
DEEK

Theaterfestival
Westouter
4—7 juli 2024

